

Серце летуна.

(Нарис.)

Мала великі чорні очі, чорне як гебан волосся (очі такі великі, що здається — на обличчі нічого нема, тільки очі) — і на імя Зіна.

Тип гуцулочки, тільки не тієї дикої, з-під Горган, а гуцулочки, що зуміла об'єднати в собі суворість гір і м'яккість вечірніх міських сумерків в одне. І на імя Зіна.

Вона — учителькою в маленькому подільському селі — звідки до гір так далеко і так пусто довкола — але вкохана у свою працю.

Він — летун. Це так, як пишуть у фейлетонах: літак зіпсувався під хмарами й осів на полях маленького подільського села, звідки так далеко до гір і де Зіна учительою. І так, як у фейлетонах: по тижневі він полетів — але в нього на грудях гвоздик, червоний, як кров з самого серця.

Од Зіни.

I.

Мотори ген там — над великим містом — вигукують пісню культури, гострять пропелери об черстве повітря, але над маленьким подільським селом, звідки так далеко до гір — тихо.

Тільки верби шумлять, тільки хлопці сопліки пороблять та грають. І в літні вечорі біля хат скриплять журавлі, скриплять про те, що холодну воду тягнуть...

Але іноді й над маленьким подільським селом гукне мотор, пронесеться над похиленими ланами колосся і жінці випростовують спину та білі рукави нахиляють над очі.

— Петре — це той?

— Той!..

А Зіна стоїть у городі біля школи, де повно мальв і сама така, в червоній суконці, як мальва — а руки тисне до серця, бо мотор співає могутню пісню культури, а серце — захлипається палкою молодечою піснею.

А великий, сталевий птах, ніби мала ластівка, спускається стрімголов, мов до її рук, паде просто — аж Зіна:

— Славку!

І руки корчаються в переляку, але ось велитенська ластівка пролетіла над самою школою, розчахнула тишу, гупнула в землю.

криком пропелера — і понеслася рівно. І тоді Зіна знає, що ця мала цяточка, що он вистає з сірого кадовба — це Славко сміється щасливо:

— Коханий...

І руками Зіна, божевільна од щастя, як крильцятами, як мале пташеня, що хоче летіти:

— Славку, Славку, Славку!..

II.

— Слухай, Славку, ти мусиш бути.

— Не буду!

— Що значить не буду?

(Славко найкращий летун у цілій бригаді і як його побратим Петро влаштовує завтра гостину з приводу свого авансу на поручника — то як йому не бути?)

— Не буду, Петре.

— Славку, не будь впертий. Меля приїде — а вона тебе хоче пізнати. Вона, завжди, жаліється: Маю брата летуном, а Славка не знаю. Всі будуть. Мусиш прийти.

— Петре...

— То я беру це на карб нашого побратимства. Не хочеш? Ні?

Стоїть стрункий, твердий, і Славко знає, який Петро. І він простягає руки:

— Петре, зрозумій! Зіна хвора...

— Пусте! Це три дні тому писала, а сьогодні вже може здорова. Ти завтра поїдь літаком по неї і привезеш. Добре? Отже ранком летиш і вертаєш. Я полковника ще сьогодні попрошу...

— Добре.

III.

І Зіна летить. Зіна була хвора, але коли школа задріжала од гримоту мотору і гриміт нагло втих, вона просто божеволіє од непевности. .

І прожогом зодягається, але в моменті, коли вона в двері, в одвірках він:

— Зіна!

— Славку! —

І Зіна летить. В голові у неї гарячка ще, але вона бачила, як він хотів цього, щоб вона поїхала з ним. Він хоч казав: „Ні, ні, ти хвора!“ — то вдала вперту і — летить.

Вперед неї його широкі мужні плечі і велитенське дріжуче колесо, від якого бе в очі лоскотом, гуком і вітром, мов голову хоче зірвати. А обіруч сунуться хмарки — білі, сніжнобілі, як викупані ягнята...

IV.

— Вітаємо!

— За квітку подільських ланів!..

Немає часу розглянутися, а хаос сліпучого світла, ритмів джезбенду, поту, парфюм, лискучих одностроїв огортає її, як залізний плащ. Що вона — у сиренькій сукоңці? Як вона попала?

Але на це не має часу. Вона прошіптує своє прізвище, не знає навіть кому, стільки тих лискучих одностроїв і кольористих сукоңок і врешті підносить чорні очі на кучеряву білу головку:

— Моя кохана, панно Мелю. —

— Приємно пізнати. —

Зударилися вічми — а по руках холодом, як по осінній росі. Але на це немає часу. В чарках уже вино і старий, шпакотавий сотник Гузаренко (лет Дельгі—Берлін—Київ!) підносить:

— За подільську квітку!..

— Ні, панове — прохає Славко. — Перша чарка за нового поручника!..

— За поручника!..

— Друга за подільську квітку!

— Ні, панове — прохає знову Славко. — Цей раз за хазяйку цієї гостини! За панну Мелю!

— Ні, за подільську квітку!..

— За хазяйку!..

V.

— Ваша кохана незвичайно скромна. Як їй у цій сивій сукоңці!..

Славко чує, як в цьому реченні підчеркнуто „сивий“ і як в цьому „с“ чути гадюче сичіння, але чує теж:

— І яка скромна! Не пе, не танцює модних танців, не співає танго!..

Славкові шумить уже в голові, він чує, як ці слова знову бризкають глуфом у вічі — але чує теж, що ще трохи, а бухне кровю з обличчя!..

— Навіть з моїх рук не хотіла вишити. Навіть!..

— Випе! — схоплюється він, як вжалений і випростовується на весь ріст. І серед вигуків гостей, що зуміли вже змінити все в шалену ніч — йде просто до Зіни і підносить їй чарку:

— Зіна, за здоровля хазяйки випеш...

— Славку...

— Я знаю, що ти ніколи не пеш, але цим разом випеш. Пий...

— Славку...

Сотник Гузаренко став побіля нього, повернулися очі на них, але п'яний летун:

— Може тому не хочеш, що це панна Меля наляля. На! — чарка хлопнула на підлогу. — Я тобі сам наллю...

— Славку...

Він [підніс руку до її уст, але хтось сіпнув і чарка сухо дзенькнула на стіл, а червоний бургунд поструйкував по білій скатерті, як кров.

Славко тільки випростувався:

— Вибиваєш мені з рук?..

Джезбенд в цьому моменті станув і на салі нечаяно втихло.

— І чому я не заложила з вами, поручнику? — покотилося гадючими колісцятами довкола, а у відповідь гукнув мужеський голос:

— Ваше здоровля, панно Мелю!..

Джезбенд бризнув тонами фокстрота і приглушив тихий хлип в кутку салі.

VI.

І від тоді над маленьким тихим, подільським селом не воркотить в просторах велит, сталевий голуб — а боляча непевність сіла над мальвами біля школи й по гвоздиках червоних, як молода кров, тоска ходить вечорами...

А в далекому-далекому місті щовечір у каварні по п'яному вигукують старшинські мундури і з гупанням джезбендового бубна котиться різкий регіт через салю:

— Алеж він у вас, панно Мелю, закоханий!.. Алеж попав...

— Я можу з ним зробити, що хочу! — сміється блондинка, закидаючи взад голову. — Я можу, що хочу...

— Ой, панно Мелю, бережіться. Летуни в моторах кохаються...

— Сотнику, — хочете доказу? Рука! Я йому у найбільшу хуртовину скажу на однокрилому Юнкерсі і полетить! — займаються очі фосфоровим вогнем.

— Панно Мелю...

— О п'ятсот карбованців бю, пане сотнику...

— Приймаю.

— В найближчу хуртовину!.. Побачите!..

І після цього вона по гадючому пригорнувшись до могутньої груди летуна та перебираючи пальчиками відзначення й медалі на його груді, шепоче:

— Славчику, вони не вірять. Вони кажуть, що ти мене не кохаш. А я була така люта на них і сказала, що про що попрошу — ти виконаєш. Правда, що так?

VII.

Вихор дме. Вихор шарпає ганґаром, підкидає порох і з-заходу чавунно-сиві хмари гонить. І сіпає за старшинські шинелі.

Старшинський заклад — і Славко міцно заціпає шкуряну куртку й натягає шапку-летунку. Малий Юнкерс стоїть на поготові, а сотник Гузаренко в останнє пробує перемовити:

— Цеж божевілля. За годину ми матимем таку хуртовину, що я й три-моторовим Потезом боявся б. То цеж — треба було відложити...

Ніби потакуючи його слова, далеко лунає грім, але Славко камяний і заціпає останній гузик.

— Я дав слово...

— Я вірю. Я вірю — денервується Гузаренко — але для чиеїсь забаганки. О, чорт...

— Пане сотнику...

— Я ніщо. Тільки ж погляньте. Тепер хіба божевільний полетів би. Тепер треба чорта...

— Пане сотнику, прошу...

— Ну, нічого. Їдьте, їдьте. Я буду на майдані дожидати.

Він підноситься на східці, одним поглядом знавця охоплює машинерію і зіскакує:

— Усе добре. Тільки не шаржуйте. Переждіть десь. Це — додає він тихше — це божевілля...

Хмари насунули вже на пів неба і Славко готов. Він повертається до вітру, що вдаряє його п'яно в обличчя, охоплює небосхил зором, схмарюється і повертається до товаришів:

— Бувайте! Скажіть панні Мелі, що я сьогодні вечором буду в каварні...

Вони стискають йому руку, а сотник Гузаренко пробує в останнє перемовити:

— Поручнику, це був тільки заклад. Сотника Ящура і панни Мелі. Ні! — кріпко стискає він руку. — Ви не повинні їхати. Вони відкличуть його, я...

— Зайве, пане сотнику. Я дав старшинське слово...

Він ускакує в кадовб літака, у якому розкручено пропелер і який аж дріжить цілий, повернувшись мотором в бік чорних хмар, шарпає підойму і велитенський сталевий птах схоплюється з місця, побіг по площі...

Сотникові Гузаренкові здається чомусь, що в останньому моменті літак не хотів. Здається, що він колесами вперся був, як кіхтями у землю — прочуваючи щось...

VIII.

Але там, в горі, де летун і хмари, важкі, бовваністі і грізні стають віч-на-віч проти себе — починається змаг.

Малий Юнкерс пробує пробитися на ту четвертину неба, де немає хмар, але поки він може долетіти сюди, хмари важко перекочуються в той бік і цілий небосхил стає сірий, непривітний...

Юнкерс кидається в бік, але з цього боку якраз хвиля вихру бе з цілої сили об нього, впирається в бік і закидає його. Славко сіпає за підойму, прискорює темпо мотору і мотор рєве, скажено рєве, ніби хоче перекричати хмари. Величезна лискавиця прорізує світляною смугою простір і кидає на машинерію жмут червоного світла.

Починається змаг. По одному боці людина і 140-кінний мотор, по другому — звали хмар і вихор.

І хоч мотор ріже, Славко чує, що вихор налягає на крила. Славко чує, що Юнкерс не дріжить, а колибається і він знає:

— Вище, вище!

Пересуває підойму на останню швидкість і висоту і малим Юнкерсом починає кидати, як у пропасниці. Але він ріже. Але він протиставиться вихрові й летун бачить, як вказівка, що показує висоту, підбиває:

2500, 2600, 2650...

Він уже цілий на цих вказівках, кермі, підоймах, що грають пісню людської потуги, схований за стінку кадовба і не обходить його ніщо. Знає, що мотор врїжеться і поведе. І мірник підбиває:

3200, 3280, 3320...

Навкруги себе, на машинерії і стінках, добачує краплини роси й підносить голову. І перше його вражіння, що вихор тільки од пропелеру. Друге — навкола сіро, брудно — густа мряка

охопила його з усіх боків. Він випростовує схилені плечі і тепер щойно бачить, що під ним у боці темніше, в горі — над ним — ясніє...

На ясне!..

Стримує підоймою скорість і вухом вичуває попри рев мотору клекіт пекла, що повисло в нього під ногами, стало стіною проміж ним і землею.

IX.

Але аж тоді, як над ним синій, аж прозорий небосхил і пекуче, ярке сонце, як Юнкерс мов оддыхаючи, пливе рівно на тій самій висоті і руки спокійно опирає на кермі — вчувається йому виразно Гузаренкове:

— Божевілля...

Так, це божевілля перекочується он, внизу хмарами, що мов ліниві чорні воли, пересуваються, лискаючи сталевими хребтами до сонця. Те божевілля гудить — він чує, побіч рівної пісні мотору, у нього під ногами...

— Це, поручнику, божевілля. Для чиеїсь забабанки...

І він аж тепер, коли те божевілля за ним, бачить, які ці звали хмар і який малий Юнкерс. І почуває у втомленій свідомості, як ніж, що впивається в груди:

— Для чиеїсь забабанки...

Але в одночас його очі падають на мірник бензини і рука вхоплює нервово праву керму. Блідне.

На право. Там, де прорідли лави хмар — бо бензини не вистане...

X.

Хуртовина пролетіла над малим подільським селом. Зіна сидить в своїй хатинці, втиснена громовицею в куток, і боляче зустрічає цілою істотою кожний гук грому — але враз проміж двома його вересками вчуває...

Вона вслухується вухом, пізнає і вискакує прожогом у дощ на подвіря. Вихор впишає її знову в хату — але вже почула:

Мотор грає!..

І враз у неї давне стає на всю височінь перед нею і вона руки до серця, бо серце пізнало шум пропелерів, дарма, що громи канонаду розпочали...

— Славку — вишіптують її бліді губи.

Вона летить у вікно думкою і од цього волосся стає дротяне: В таку...

